

Introductie Zijlstra-norm

In de loop van 1959 bezon minister van Financiën Jelle Zijlstra zich op een methode om de steeds uit de hand lopende staatsbegroting weer in het gareel te krijgen en op langere termijn ook te houden. Zo werd de Zijlstra-norm geboren, waarin financiële deugdelijkheid en souplesse hand in hand gingen.

Toen Jelle Zijlstra (1918-2001), na zeven jaar minister van Economische Zaken te zijn geweest, in 1959 toetrad tot het kabinet-De Quay en zijn portefeuille verruilde voor die van Financiën, voorzag hij een probleem. Ongetwijfeld zou hij door zijn collega-ministers worden bestookt met kostbare wensen voor hun achterban, zonder dat zij daarbij al te zeer acht wensten te slaan op de staat van 's lands financiën. Zijlstra was niet de man om daaraan steeds toe te willen geven, maar hij wenste evenmin de eeuwig zuinige schoolmeester te spelen. Daarom koos hij voor een trendmatig begrotingsbeleid, dat als Zijlstra-norm de geschiedenis is ingegaan. Daarmee spoorden zijn persoonlijke opvattingen met de eisen voor een gezond financieel beleid en het aloude christendemocratische leidmotief een betrouwbare overheid te willen zijn.

Zijlstra had een snelle carrière achter de rug. Hij groeide op in het Friese Oosterbierum in een warm, gereformeerd nest. Hij bleef zijn geloof en antirevolutionaire achtergrond altijd trouw, al lijkt hij Colijns crisispolitiek in de jaren dertig niet erg te hebben bewonderd. Hij ontwikkelde zich tot veelbelovend econoom en was al voor zijn dertigste hoogleraar aan de Vrije Universi-

teit. In 1952 stapte hij over naar de politiek. Met zijn grote kennis van zaken en zijn zelfverzekerd, maar volgens velen nooit hooghartig optreden vond hij al snel zijn draai in Den Haag en maakte indruk met zijn heldere betogen.

De begroting diende vastgesteld te worden op basis van de lange termijn groei van het nationaal inkomen

Zijn vakmanschap toonde hij met de Zijlstra-norm, die in de kern het volgende vastlegde: niet langer dienden begrotingen vastgesteld te worden aan de hand van de steeds wisselende conjunctuur, maar op basis van een analyse op de langere termijn van de groei van het nationaal inkomen. Steeg het nationaal inkomen en dus de belastingopbrengst, dan was er meer te besteden, daalde het nationaal inkomen dan was er minder bestedingsruimte. Door van tevoren de trend vast te leggen en vooraf aan de vaststelling van de jaarlijkse begroting de gehele bestedingsruimte vast te stellen, behaalde Zijlstra drie voordelen: de ministers van de departementen met de grootste uitgavenposten waren gedwongen onderling de koek te verde-

len en de minister van Financiën was verlost van immer bedelende collega's. Bovendien konden kortdurende economische fluctuaties gemakkelijker opgevangen worden en waren kostbare, langjarige projecten beter te plannen.

Zijlstra was krachtig genoeg om zijn norm redelijk te laten functioneren, maar bij zijn opvolgers kwam de sleet er al gauw in. Dat ontging Zijlstra niet. Toen hij in 1967 president van De Nederlandsche Bank was geworden, zag hij met toenemende ontevredenheid de begrotingsdiscipline afnemen, de tekorten oplopen en de inflatie stijgen. Zoals in zijn jeugd de politiek onmachtig was geweest de economische crisis aan te pakken, zo toonden de politici van zijn dagen zich veel te krachteloos in het bestrijden van de inflatie. Want 'een voltooide inflatie is een revolutie zonder bloedvergieten', wierp Zijlstra de politiek voor de voeten. Hiermee lijkt hij te staan in een antirevolutionaire traditie, waarin een betrouwbare overheid, financieel deugdelijk beleid en rentmeesterschap onweerlegbare beginselen waren.

Rolf van der Woude

Literatuur

Brouwer, J.W. & Ramakers, J. (Red.) (2007). *Regeren zonder rood. Het kabinet-De Quay (1959-1963)*. Amsterdam: Boom

Puchinger, G. (1978). *Dr. Jelle Zijlstra. Gesprekken en geschriften*. Naarden: Strengholt.

Zijlstra, J. (1993). *Per slot van rekening. Memoires*. Amsterdam: Contact.